Oponentský posudek dizertační práce

Autor disertační práce: Martina Kupková

Téma dizertační práce: Právo na zlúčenie rodiny v kontexte európskeho azylového práva

Oponent: doc. JUDr. Lenka Pítrová

Aktuálnost zvoleného tématu

Doktorandka si zvolila velmi aktuální téma podmínek poskytování mezinárodní ochrany v kontextu Společného evropského azylového systému, a to především se zaměřením na dílčí problematiku slučování rodin. V posledních letech v důsledku migračních tlaků a snaže Evropské unie těmto tlakům efektivně čelit došlo na půdě unijní legislativy k reformě právní úpravy utečeneckého práva, jejíž přijetí trvalo téměř celé desetiletí a v současné době recentní přijatá reforma v podobě Migračního paktu dosud nenabyla účinnosti. Je tedy nemožné ji hodnotit z pohledu aplikačního, protože implementace a adaptace tohoto legislativního balíku je teprve před námi a bude jistě představovat obrovský legislativní úkol. I když téma, na které se doktorandka zaměřila – tedy analýza **směrnice o právu na sloučení rodiny** (2003/86/ES dále jen FRD) spadá spíše do oblasti přistěhovalecké a stojící tedy částečně mimo aktuálně reformovanou azylovou agendu, není možné pominout skutečně úzkou provázanost této slučování rodin s aplikací azylového práva. Kapitola V **– sloučení rodin uprchlíků -** této směrnice totiž upravuje příznivější podmínky pro slučování rodin požívajících mezinárodní ochrany (azylu a za určitých podmínek i doplňkové ochrany).

Výzkumným cílem práce je dle slov autorky odpověď na otázku „**aké materiálne a procesné podmienky stanoví Smernica o práve na zlúčenie rodiny ako jediný nadnárodný nástroj regulácie zlučovania rodín pre osoby s potrebou medzinárodnej ochrany, ak sa tieto chcú zlúčiť so svojimi rodinnými príslušníkmi; nakoľko efektívna je skúmaná Smernica o práve na zlúčenie rodiny vo vzťahu k ochrane práv osôb s potrebou medzinárodnej ochrany a či skúmané podmienky slúžia účelu zlúčenia rodiny. Za týmto účelom práca využíva klasické výskumné metódy akými sú najmä analýza, komparácia a syntéza.“**

Struktura a formální úroveň práce

Práce je vnitřně logicky členěna a i po formální stránce splňuje požadavky kladené na dizertační práci. Jazykovou úroveň práce nejsem schopna hodnotit, protože práce je psána ve slovenském jazyce. Práce je rozdělena do sedmi kapitol. V **první kapitole** se doktorandka věnuje základním pojmům uprchlického práva z pohledu práva mezinárodního a unijního, **Druhá kapitola** je věnována vymezení práva na sloučení rodiny v kontextu práva na soukromý život a jeho výkladu v judikatuře ESLP a SDEU. **Třetí kapitola** se zaměřuje na osobní rozsah práva na sloučení rodiny, jeho adresáty, tak, jak je chápán „evropskými soudy" a zejména na unijní úrovni v kontextu směrnice o právu na sloučení rodiny. Osobnímu vymezení adresátů směrnice je pak detailně věnována **čtvrtá kapitola** práce. V této kapitole se také autorka zabývá fakultativními podmínkami, které mohou členské státy uplatnit při rozhodování o sloučení rodiny. **Pátá kapitola** se věnuje procesním podmínkám rozhodnutí o sloučení rodiny včetně jejich soudního přezkumu, které jsou, jak autorka správně akcentuje ovládány zásadou procesní autonomie členských států. Nicméně, i v této oblasti se uplatňují některé obecné horizontální zásady, na které autorka upozorňuje. Jedné z těchto zásad (nejlepší zájem dítěte) je věnována následující **šestá kapitola.** Právům, která rodinní příslušníci požívají po rozhodnutí o sloučení rodiny je věnována **kapitola sedmá.**

Posuzovaná práce představuje ucelenou komplexní analýzu práva na slučování rodin, a to především s ohledem na zvláštní režim slučování rodin uprchlíků, resp. osob požívajících mezinárodní ochrany. Vzhledem ke složitosti materie je třeba tento ucelený a systematický pohled ocenit. Analýzu hlavního nástroje – FRD – autorka opírá o pečlivý rozbor relevantní judikatury. Samo vymezení *ratio personae* FRD není otázkou jednoduchou a autorka podává podrobnou právní analýzu této otázky. Pozitivně lze hodnotit aktuální odkazy na postavení osob s dočasnou ochranou (např. část 3.2.3), které nespadají do osobní působnosti FRD. Při srovnání postavení sloučení rodin uprchlíků, sloučení rodin osob z třetích zemí s regulérním pobytem a postavením rodinných příslušníků, kteří sami požádají o mezinárodní ochranu, zůstává komparandem legislation in force (např. recepční směrnice), nikoliv přijatá nařízení, jak už bylo uvedeno již výše.

I když úvodní kapitoly práce jsou pochopitelně převážně deskriptivní, je třeba ocenit práci s interpretující judikaturou ESLP a SDEU již při samém objasnění konceptu práva na soukromý a rodinný život a práva na sloučení rodiny. Také při analýze jednotlivých právních pojmů a podmínek pro sloučení rodiny v unijním právu se autorka opírá o rozsáhlou judikaturu SDEU.

Pozitivně je třeba hodnotit i některé úvahy de lege ferenda, i když realizace některých z nich může být sporná. V závěru autorka například uvádí: „Od 1. migračnej krízy možno pozorovať v členských štátoch zvýšenie kriminality, ktorej páchateľmi sú vo veľkej miere aj prisťahovalci. Členské štáty by mali mať možnosť odňať takýmto osobám pobyt a navrátiť ich do krajiny pôvodu. Zároveň by mali mať možnosť odňať pobyt tým rodinným príslušníkom, ktorí svojim chovaním neprejavujú vďaku či vôľu sa integrovať.“ (Str. 271) Vezmeme-li v úvahu zásadu *non refoulement*, je tato úvaha někdy jen obtížně realizovatelná. V samotném závěru práce hovoří autorka velmi obecně o udržitelnosti migračních tlaků a o některých potenciálních nástrojích, včetně relokace. Ta ovšem v přijatém nařízení AMMR doznala podstatných změn. Bylo by zajímavé vědět, jak autorka konečnou podobu tohoto nástroje solidarity hodnotí.

Závěrečné připomínky

Přestože od přijetí FRD a její implementace v členských státech uplynulo již více než 20 let, doktorandka se soustředí na analýzu textu směrnice a její interpretaci na unijní úrovni, zejména judikaturou SDEU. To je jistě přínosné. Nicméně stranou ponechává aplikaci na úrovni členských států, a to zejména co se týče fakultativních podmínek pro rozhodnutí o sloučení rodiny. (Odkazy na vnitrostátní úpravu jsou velmi sporadické, např. str. 110, 140) V této oblasti jsme v posledních letech svědky určitého přitvrzení v cizinecké legislativě členských států (prodloužení požadované doby pobytu garanta, přezkum azylového statusu po dvou letech apod.) Zejména v případě využití fakultativních podmínek by se nabízel alespoň příklad české nebo slovenské legislativy. Jde přece jenom o harmonizovanou oblast. A to tím spíše, že v současnosti je v Poslanecké sněmovně předložen návrh nového cizineckého zákona.

Jak jsem již uvedla, poněkud stranou pozornosti autorky zůstal nově přijatý migrační pakt, který má právě v oblastech souvisejících se slučováním rodin potenciál podmínky realizace tohoto práva zkomplikovat či omezit. V kapitole 1.3.4 se autorka zmiňuje o přípravě tohoto legislativního balíčku, který byl ovšem v současné době (resp. v době odevzdání a posuzování práce) již schválen. Přestože účinnost legislativních aktů, které mají vesměs podobu nařízení, nastane až v roce 2026, bylo by vhodné, kdyby se doktorandka k některým aspektům spojeným s problematikou slučování rodin vyjádřila v průběhu obhajoby. Zaznívá kritika úpravy zacházení s nezletilými bez doprovodu, jejich případné detence, využití identifikačních nástrojů, snížení věku pro sběr identifikačních dat atd. V závěru práce autorka pléduje pro

širokou škálu důkazních prostředků, nicméně schválená úprava v podobě ten packu by mohla vést k jejich omezení.

Bylo by vhodné, kdyby se doktorandka na tyto aktuální otázky zaměřila při obhajobě své práce.

Na základě výše uvedeného hodnocení a přes výše uvedené výhrady

doporučuji práci k obhajobě.

V Praze dne 28. 10. 2024

Lenka Pítrová